

EL FUTUR

L'OPTIMISME DE LA VOLUNTAT

TXEMA
CASTIELLA

edicions
62

Txema Castiella

Antoni Gutiérrez Díaz, el Guti

L'optimisme de la voluntat

Edicions 62

Barcelona

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats.

El paper utilitzat per a la impressió d'aquest llibre té la qualificació de paper ecològic i procedeix de boscos gestionats de manera sostenible.

Amb el suport del Departament de Cultura

Primera edició: setembre del 2020

© Josep Maria Castiella Viu, 2020

S'han fet totes les gestions possibles per identificar els autors de les fotografies i els propietaris dels drets d'autor. Qualsevol error o ommissió accidental es corregirà en edicions posteriors.

© d'aquesta edició: Edicions 62 s.a.,
Diagonal, 662-664 – 08034 Barcelona
www.edicions62.cat
info@grup62.com

Compost a La Letra, SL

DIPÒSIT LEGAL: B. 11.132-2020
ISBN: 978-84-297-7860-1

TAULA

<i>Pròleg</i>	9
I. Un poble ocupat	17
II. Ciència i caritat	33
III. La universitat de Burgos	57
IV. El Comitè d'Intel·lectuals del PSUC	113
V. L'Assemblea de Catalunya	143
VI. Anys de Transició	195
VII. Secretari general del PSUC (1977-1981)	235
VIII. El V Congrés i el trencament del PSUC	325
IX. Secretari general del PSUC (1982-1986)	353
X. Una pàtria anomenada Europa (1987-1999)	407
XI. Iniciativa per Catalunya	443
XII. Hi ha Europa més enllà de Brussel·les	457
XIII. El passat sempre torna	481
XIV. Una vida plena de sentit	509
<i>Fonts</i>	521
<i>Índex onomàstic</i>	527

I

UN POBLE OCUPAT

El present pot començar qualsevol dia.

En aquest cas, dissabte 19 de gener de 1929. És el dia que el general Primo de Rivera arriba a Barcelona, com a president del consell de ministres. Entre altres motius, perquè vol visitar les obres de l'Exposició Internacional, que se celebrarà a Montjuïc. Barcelona és una ciutat en eferlescència, a punt per créixer, per fer una altra estirada i donar una nova empenta a la seva vitalitat comercial i econòmica. Barcelona és la inquieta capital d'una nació sense estat i la segona ciutat d'un estat que la necessita com a locomotora del país. El dictador arriba, també, per deixar clar qui mana aquí. La ciutat està revoltada. Des de l'inici del segle, el moviment obrer, d'ascendència principalment anarquista, disputa a la burgesia el disseny de la societat que ha de venir. És la Rosa de Foc. La lluita de classes s'expressa cruament en vagues, manifestacions, atemptats anarquistes, setmanes tràgiques, pistolers de la patronal, presons i represàlies.

Aquests dies de gener del 29 també hi ha vagues. Els treballadors de Fomento de la Habitación i de Fomento de Obras y Construcciones s'han declarat en vaga per reclamar millors condicions laborals. Aquesta acció pot endarrerir el calendari d'obres de l'Exposició Internacional i n'amença directament l'èxit. Quan a Barcelona li pregunten quines són les actuacions que es planteja el govern per fer front a aquesta situació, el general Primo de Rivera declara: «Se dispondrán trenes especiales para Burgos u otras poblaciones con objeto de sacar de aquí a los obreros que no quieran trabajar».

El general ha esmentat Burgos. Cau molt lluny de Barcelona, i encara més als anys vint. Sembla que no n'hi ha prou d'empreso-

nar els obrers. Cal portar-los ben lluny. Burgos apareix com a destí i com a símbol d'una certa manera d'abordar els problemes, que és, senzillament, una manera de reprimir. Aquest dia que Primo de Rivera ha arribat a Barcelona, neix Antoni Gutiérrez Díaz a Premià de Mar. Té tota la vida per davant i la ignora per complet. Per això tampoc no sap encara que Burgos també li està destinat i que entrarà a la presó de la ciutat d'aquí a trenta-tres anys, un dia de desembre del 1962.

Com arriba a Burgos Antoni Gutiérrez, a trenta-tres anys? Una resposta podríem situar-la el diumenge 16 de desembre de 1962. A primera hora, la policia deté José Ramírez, fuster, quan surt d'un edifici de la plaça de Santa Eulàlia, al barri barceloní de Vilapicina. Al cap de quinze minuts hi apareix un veí de Sabadell, Juan Tena, que també serà detingut, i una mica més tard en surt un tercer home que la policia no coneix, però que identificarà a comissaria com a Pere Ardiaca, l'històric dirigent del PSUC. El mateix diumenge al vespre la policia arriba al domicili de Galileo Luengo, treballador de la SEAT, amb la foto d'Ardiaca, que el porter de la finca reconeix. D'entrada, Luengo nega la major, però, acarat amb el porter, ha d'admetre que coneixia aquella persona, a qui havia tingut com a rellogada un temps, perquè l'hi havia portat el doctor Gutiérrez Díaz. La policia escorcolla el pis i troba, amagada en un bressol, una cartera amb propaganda que hi havia deixat Ardiaca. L'endemà la policia detindrà Antoni Gutiérrez a la sortida de casa seva, al carrer de Balmes de Barcelona. Es consuma així una de les grans caigudes del PSUC a la dècada dels seixanta, sobretot per la rellevància de la figura d'Ardiaca i pel pes emergent que anava tenint en el Partit un jove Guti de trenta-tres anys.

Però és evident que el trajecte fins a Burgos cal buscar-lo molt abans, en el primer present. En les primeres passes que ens condicionen i que, sense respondre a cap destí prefixat, van traçant un camí. Antoni Gutiérrez Díaz hauria pogut dir, com el poema de Joan Margarit *Vinc d'allí*: «Vinc d'allí. El que hi hagi en mi de noble / no pot venir d'enlloc més que de la pobresa». Els orígens

familiars del Guti són a Màlaga. La seva família eren immigrants de la primera fornada del segle XX, dels anys vint. Tot i ser tots dos malaguenys —la mare d'Antequera i el pare de Pizarra—, es coneixen a Premià de Mar, al Maresme, on es casaran el dia de Nadal del 1916. Van tenir tres fills, el Joan (1917), el Francesc (1921) i l'Antoni, el més petit, que van estudiar a les Escoles Cristianes de la Salle de Premià. El mateix Guti remarcarà que la integració, per als seus pares, va ser molt fàcil: potser perquè van anar a una vila petita com Premià, que en aquell temps tenia poc més de tres mil habitants; potser perquè hi van arribar de joves; o potser perquè l'època ho afavoria més que no pas després, amb el franquisme; el cas és que se sentien catalans, fins al punt que la mare parlava millor el català que el castellà. També el pare va afirmar un estiu que va anar de visita a Pizarra: «Vaig a veure'ls, però si em parlen malament de Catalunya, els envio a passeig i torno immediatament». Si algú es preguntés com pot arribar un fill d'immigrants de Màlaga a ser el secretari general d'un partit nacional català, la resposta és aquí, a la vista de tothom, tot i que no havia estat encara formulada: els pares de l'Antoni són catalans perquè ja entenen que han assumit que és català tot aquell qui viu i treballa a Catalunya.

Premià, als anys trenta, és una vila de cases blanques arreglades en tres fileres davant del mar, una platja llarga on els bous conviuen encara amb els cabrestants per arrossegar llaguts i barques de pesca. Un poble amable, situat entre la serralada Litoral a l'esquena i el mar al davant. Un poblet on inclús l'estació del primer ferrocarril, entre la platja i el poble, sembla una torre d'estiueig. L'Antoni neix en una casa del carrer del Segle, al cor de la vila, un carreró petit que flanqueja l'església de Sant Cristòfol, pràcticament al costat de l'ajuntament i a menys de cinc minuts del mar, del qual només el separa la via del tren. Aquella era l'època: els obrers duïen gorra, els pescadors calça curta, les dones feinejaven al safareig en sortir de la fàbrica i Primo de Rivera visitava Barcelona com qui visita una colònia.

Els Gutiérrez Díaz són, senzillament, una família treballadora. La mare, Teresa Díaz, la quarta de dotze germans, va comen-

çar a treballar a nou anys a la fàbrica tèxtil Vapor Vell, que feia bitlles que després servien per muntar els rodets per teixir. També va fer feines de casa durant molts anys. Tenia un caràcter fort, decidit, tempestuós de vegades. I, alhora, era simpàtica, molt sociable i estimada pels veïns i les veïnes. De l'herència genètica que tenim, l'Antoni devia rebre de la mare un sentit molt arrelat del que és la dignitat, un concepte abstracte, però que ella encarnava a la perfecció i era quasi una manera d'estar al món: no deixava que ningú la trepitgés, fossin quines fossin les circumstàncies. Aquesta virtut de ser digne és una brúixola natural en la vida de l'Antoni. Encara heretarà una altra virtut de la mare, que el caracteritzarà en la seva biografia: la força de la tenacitat, de la perseverança. La Teresa semblava tenir forces per dur a terme allò que es proposava. Quan, molts anys després, Joan Brossa regala al Guti una reproducció del seu poema *El saltamartí*, li regala una projecció del seu caràcter: la condició de saltamartí, d'aquell qui sempre es torna a posar dret, perquè té un centre de gravetat molt sòlid que li impedeix de caure. El seu centre de gravetat serà el sentit de la dignitat.

La Teresa era la que manava a casa, llesta i decidida. El Francesc, el germà mitjà de l'Antoni, va ser reclutat a la Lleua del Biberó i, quan el van ferir al front, la mare va remoure cel i terra per mobilitzar altres dones, aconseguir un camió i que el portessin a Montserrat. «És una dona activa, treballadora i valenta, i sempre és un estímul per a mi», dirà l'Antoni en una entrevista a la ràdio l'any 1980. Un estímul i, sens dubte, una influència duradora, perquè els tres adjectius amb què la caracteritza són perfectament aplicables a ell mateix. Quan el Guti sap, l'any 1995, que l'Ajuntament de Barcelona està a punt de reobrir l'antiga fàbrica La Farinera del Clot com a centre cívic, demanarà per poder visitar-la. Vol anar-hi: allà on va treballar durant molts anys la seva mare, fregant el terra. La influència de la Teresa, una dona forta amb qui va discutir quan va caldre, és evident en el caràcter de l'Antoni. Un caràcter que segurament serà més Díaz que Gutiérrez.

El pare, Juan Gutiérrez, va treballar a la foneria Roura de Premià. Era militant anarcosindicalista i el van detenir per la seva

implicació en els Fets d'Octubre del 1934. Les conseqüències s'estendrien més enllà de la detenció, perquè li van aplicar el «pacte de la fam», una pràctica de la patronal que feia que les persones acomiadades per ser sindicalistes o revolucionàries no trobessin feina en altres fàbriques o empreses de la vila. Això provocaria un canvi important en la vida de l'Antoni perquè, a només cinc anys, van haver de deixar Premià i anar-se'n a Barcelona. Del seu pare diria: «Fou un home que morí essent militant del PSU, després d'haver seguit una trajectòria que estimo normal en el proletariat català, que ha passat de la irracionalitat de l'anarcosindicalisme, testimonial i heroica, a una visió política racional; i, sense que això sigui mèrit exclusiu del PSU, és evident que és un dels seus mèrits haver facilitat aquesta evolució tan constructiva i haver deixat en quasi inexistent la tradició anarcosindicalista de Catalunya». L'Antoni dirà que sempre es va sentir acompanyat, en les decisions que va prendre, pel seu pare, un home afable i tranquil, i que per això, en certa manera, també ell i la mare van estar tres anys a la presó mentre ell va estar a Burgos.

El sindicalisme anarquista tenia una gran influència a Catalunya als anys vint i trenta: per això no és estrany que, a més a més del seu pare, també fossin anarcosindicalistes dos oncles seus: José Díaz, que va ser empresonat, i Antonio Díaz, a qui van afusellar al Camp de la Bota, al davant de la platja de Barcelona. «Tots hi tenim algú, al Camp de la Bota —dirà en una conversa a Josep Tarradellas—. Jo em dic Antoni per un oncle meu que se'n deia i que el van afusellar allà, immediatament després de l'entrada de les tropes franquistes». El van detenir el 9 de març de 1939 i va ser afusellat el 9 de maig del 1939, Año de la Victoria, va escriure el metge forense, especificant que la mort haviat estat «a consecuencia de hemorragia interna» al Camp de la Bota. A l'Espai Memorial que ha instal·lat l'Ajuntament de Barcelona a la platja del Somorrostro, s'hi pot llegir el nom d'Antonio Díaz Carrillo.

Tot i l'admiració i el respecte que li van inspirar els seus familiars anarquistes, el Guti sempre va considerar que l'apoliticisme —el menyspreu pel sistema polític i per l'estat— de l'anarcosindicalisme afavoria, sense voler-ho, la permanència de la dreta al po-

der. La tradició marxista, que després de la guerra fou majoritària entre la classe treballadora, va ser, per a ell, un gran avenç. El materialisme dialèctic, l'anàlisi de la situació concreta, desbanca-rien el testimonialisme bakuninista. Pragmatisme versus radicalitat. L'evolució com a forma concreta de revolució formaria part del seu corpus polític, i és possible que la vacuna contra aquesta radicalitat li vingués de l'experiència fallida de l'anarcosindicalisme en l'època de la República.

Encara un nen, haurà de marxar de la vila. Hi tornarà molts estius, a casa de la seva àvia i dels seus oncles. I de Premià sempre en quedarà el mar. La presència propera del mar: segurament una de les influències més duradores en l'Antoni. Al llarg de la vida el buscarà una vegada i una altra. És possible que la seva gran afició a la pesca —més que una afició: una passió íntima— fos una excusa per estar a la vora del mar. En una entrevista amb alumnes d'un institut que li pregunten, l'any 1999, quin era i és el seu paisatge preferit, contestarà sense dubtar: «La costa del Maresme».

Barcelona serà, abans que res, la guerra. L'experiència traumàtica de la guerra, per a tothom i especialment per als infants. Per a un nen com l'Antoni, que només té set anys quan esclata el conflicte, aquesta vivència ha de quedar ben viva en algun interstici mental: un record que no pot defugir, però del qual vol prescindir. L'Antoni vindrà d'aquí, però sabrà alliberar-se de l'odi i de la rancúnia.

L'inici de la Guerra Civil el va agafar quan passava uns dies de vacances a Tona, on l'havia convidat la família d'un cosí seu. El Guti recordaria sempre, amb disgust, l'incendi de l'església de Tona, que va presenciar. Al cap de molts anys, el captivaria el llibre de l'historiador Josep Termes sobre els fets de la Fatarella, que també posa l'accent en l'absurditat d'alguns comportaments dins el bàndol republicà. El poble de Tona no semblava prou segur i aviat el van tornar a Barcelona, on recorda haver passat tota la guerra.

La família Gutiérrez Díaz s'havia instal·lat en un pis al carrer del Consell de Cent, número 442, a la cantonada amb el carrer de

Nàpols. L'edifici, construït el 1910, fa pròpiament xamfrà entre els dos carrers, a la frontera entre l'Eixample i el barri del Fort Pienc. Són quatre plantes amb una façana ben conservada, d'un ivori pàl·lid i amb uns esgrafiats que ressalten cistells de fruita coronats amb cintes. Està envoltat de plàtans i el sol hi arriba de ponent, a les tardes. Aquest serà el seu nou entorn: una ciutat que no mira el mar i on hi ha guerra; un nou barri d'edificis alts i també una nova escola, una escola de la Generalitat situada a l'edifici de l'actual col·legi del Sagrat Cor, a la cruïlla entre Diputació i Bailèn, on va anar a estudiar l'Antoni.

L'Antoni té un record nítid dels bombardejos sobre la ciutat. Algunes bombes van caure molt a prop del pis on vivien: segons la topografia de la destrucció, que s'ha completat recentment, edificis del carrer del Consell de Cent molt propers a la casa dels Gutiérrez Díaz. Al febrer del 1937 van ser afectats pels bombardeigs els números 452 i 461 del Consell de Cent, i al mes de març del 1938, els números 421, 425 i 427, entre d'altres: tots aquests, a escassos metres d'on vivien. Per a l'Antoni, la guerra no és un episodi abstracte o llunyà: és a la seva ciutat, al costat de casa seva. Un altre trist record és el d'un bombardeig a la cruïlla d'Aragó amb Roger de Flor, «on va morir una nena amb qui jugava habitualment». Només en tres dies de març del 1938, l'Aviació Legionària italiana va provocar 875 morts (entre els quals, 118 infants), més de 1.500 ferits i 48 destruccions d'edificis. Hi ha una fotografia aèria estremidora, presa des d'un dels avions de Mussolini que aquells tres dies de març van bombardejar la ciutat. És una coneguda foto en blanc i negre, on es veu la planta de Barcelona i la morfologia dels seus carrers: de la bigarrada ciutat vella, del pulcre i ordenat Eixample... una d'aquelles imatges que podrien servir per a la promoció exterior. Al centre de la fotografia, dues illes de cases més amunt de la plaça de Tetuan hi ha un núvol blanc que sembla un cumulonimbus, amb una ombra allargada. Però l'ombra allargada és massa compacta i densa: és la columna de fum d'una de les bombes que acaben d'esclatar. És, després de la massacre de Gernika, un dels primers atacs aeris de la història contra la població civil.

L'Antoni era un nen de set anys quan va començar la guerra, però els seus dos germans sí que van haver d'anar-hi com a soldats. El germà gran es va allistar com a voluntari a l'aviació i el mitjà, de disset anys, va formar part de la penosa Lleva del Biberó i va ser ferit de bala dues vegades.

El 1939 tenia tot just deu anys, i li va quedar una forta impressió del que significava l'entrada de les tropes franquistes a la ciutat. «Quan va acabar la guerra, jo, un infant encara, vaig tenir la consciència molt clara que Catalunya l'havia perduda, la qual cosa és segurament una experiència comuna a molts catalans. A deu anys, tenia una consciència clara de poble ocupat, consciència que cal relacionar amb la presó del meu oncle, els perills de persecució del meu pare, l'afusellament de l'altre oncle».

«Un poble ocupat». Aquesta és una impressió que l'acompanyava sempre: que Catalunya era un poble ocupat. La repetirà en les entrevistes més personals i serà una evocació fidel dels seus anys d'infància. Sense negar l'existència de franquistes i col·laboracionistes catalans —no s'estarà de retreure a Salvador Dalí les seves connivències amb el franquisme—, escriurà: «Però el cert és que la societat catalana, considerada en conjunt, d'una manera més o menys conscient es va sentir col·lectivament part de la condició de poble ocupat. La presència de les tropes franquistes victorioses que entraven i desfilaven per la Diagonal no va aconseguir despertar un sentiment de forces alliberadores sinó d'exèrcit invasor, fins al punt que no és agosarat d'afirmar que en la rebotiga de totes les cases del Principat, quasi sempre ben amagada i cautelosament emmudida, hi habitava una aspiració de llibertat». El seu catalanisme —sòlid, natural i obert— ve segurament d'aquí, d'aquesta consciència de poble ocupat que va experimentar personalment.

El seu tarannà i la seva acció política posterior semblen indicar que l'Antoni va ser dels qui van patir la guerra, però també van apostar per superar-la. Com en moltes altres persones, en el seu bagatge ètic no hi haurà mai lloc per al ressentiment, i molt menys per a l'odi. L'afany de justícia i de reparació no tindrà res a veure amb la revenja. En el seu esperit, en la seva manera raonada de

veure les coses, la formulació de la política de reconciliació nacional que faran uns anys més endavant els comunistes serà, sens dubte, un dels grans atractius per adherir-se a les seves posicions. La derrota que va constituir el desenllaç de la Guerra Civil —una derrota per a la República, per a Catalunya, també per a la seva família— exercirà sens dubte una influència en el seu caràcter. Semblaria com si, en algun moment de la seva joventut, ell s'imposés de superar aquella derrota, amb una doble estratègia de dignitat i d'intel·ligència.

La postguerra va ser dura a casa dels Gutiérrez Díaz. Tot i les feines amb què anaven trampejant, pobresa i fam són realitats quotidianes. Perquè la postguerra és dura per a la majoria. Vencedors i vençuts es trobaran a les cues de la cartilla de racionament. Els Lozoya seran la salvació dels Gutiérrez Díaz a Barcelona. La mare del Guti havia fet feines a la casa d'estiueig que aquesta família benestant tenia a Premià. Gràcies a això, quan van arribar a Barcelona, el pare i un dels germans de l'Antoni van poder entrar a treballar a la Compañía de Fluido Eléctrico, SA, on Manuel Lozoya era membre del consell d'administració, hereva de la Catalana de Gas i Electricitat i que als anys seixanta esdevindrà la Hidroelèctrica de Catalunya, SA. El Guti reconeixerà que a casa seva «els Lozoya s'havien convertit gairebé en un mite perquè havien ajudat a solucionar un gran problema». El «gran problema» era, és clar, el pacte de la fam, la impossibilitat de treballar. Segurament seran els mateixos Lozoya els qui, sense saber-ho el nen que encara era l'Antoni, li pagaran la beca que li permetrà, més endavant, d'estudiar als Escolapis del carrer de la Diputació. «Beca» és una paraula del diccionari del Guti. Un terme que designa l'ajut, normalment en forma d'exempció monetària, que es concedeix a aquelles persones que tenen dificultats econòmiques que els podrien impedir de seguir els estudis. La beca apareix ben aviat a la seva vida, ja a l'escola dels Escolapis, i no l'abandonarà fins que acabarà la Universitat. L'Antoni és un nano becat i serà també un universitari becat.

Dels Escolapis en té un bon record i reconeix que, malgrat la sensació que tenia de «viure en un poble ocupat i sota una dicta-

dura», hi va respirar un clima apolític i sense cap pressió en un sentit ni en un altre. A més, va remarcar sempre que als Escolapis ningú no sabia mai qui era un alumne becat i qui no: no hi havia distincions. Va ser un estudiant decidit i aplicat. Constant i perseverant. El periodista Josep Faulí conclourà en una entrevista que aquesta apreciació del Guti és, de fet, un gran elogi dels Escolapis del carrer de la Diputació, «un dels pocs centres que van salvar l'honor de l'Església a Catalunya». Potser va ser també l'ambient d'aquesta escola el que el va portar a enrolar-se a l'Acció Catòlica, on va fer tasques socials i d'adoctrinament al voltant de la parròquia de la Sagrada Família, on havia fet la primera comunió. En aquesta organització religiosa trobaria el canal per al seu primer compromís amb la cosa pública, amb els altres, amb la comunitat, amb l'ésser social en definitiva. Es connecta amb el món exterior. En paraules seves: «Buscar la lluita col·lectiva a favor del progrés em va portar, primer a l'Acció Catòlica, on vaig trobar persones d'una bondat i una abnegació veritablement exemplars... amb les quals em sentia identificat perquè, a partir d'una ètica cristiana, tenien una preocupació autèntica per millorar les coses». Iniciaria així un camí que, amb el mateix fonament, el duria fins a la medicina primer i a la política més tard.

Als Escolapis, a més de fer bons amics, va rebre la influència del pare Castelltort, a qui va considerar el seu preceptor literari, allò que el va portar a una de les seves passions menys conegudes: la poesia. Aquest professor i poeta els llegia a classe, els estimulava el plaer de la lectura i va fer alguns lletraferits com el mateix Antoni. Aviat va començar a escriure versos i poemes, en castellà, de caràcter religiós primer i amorós més endavant. I després, en la vida política, mai no deixarà de jugar amb les rimes i els rodolins per realçar una celebració o un homenatge. Però, com veurem, la seva relació amb la poesia serà més que un joc. Serà un compromís de lector, de defensor de la poesia.

«L'apreciat amic i veí Antoni Gutiérrez el vaig conèixer adolescent, ja fet un bon poeta i havent guanyat alguns premis. Ho era des de la infància, i jo diria que, de cor, ho va ser sempre. Malgrat tenir jo nou anys més que ell —aficionat també a les lle-

tres—, ens férem molt amics. Recordo quan em recitava, amb cadència, algunes de les seves pietoses poesies: de fet, va estudiar als Escolapis», va escriure Enric Gallart, un veí seu, en una carta al diari amb motiu del tercer aniversari de la mort del Guti. Aquests testimonis dels seus amics d'adolescència remarquen el caràcter de «poeta» pel qual era conegut i donen fe del sentiment religiós de l'Antoni en aquell temps.

Ja en la postguerra, l'Antoni haurà de començar a treballar ben aviat, a deu anys, com correspon al fill de família treballadora. I la primera feina és al Colmado López, situat a la cruïlla de la Gran Via amb Roger de Flor, on atindrà i repartirà pel barri. Ell mateix recordarà irònicament que el seu primer «treball remunerat» no tenia sou, sinó tan sols propines. Més endavant treballarà a les tardes d'ajudant d'un metge traumatòleg, abans d'entrar a la Universitat.

El treball és el llindar on acomiadem definitivament la infància. L'Antoni ha vist les coses que passen al seu entorn, ha observat els silencis dels perdedors i ha pogut admirar l'orgull dels seus. Comença a tenir les seves impressions sobre allò que és just i allò que és injust. I, sobretot, ha adquirit ja el que podria ser el seu principal tret d'identitat: el compromís com a antònim de la indiferència. Gramsci havia escrit: «Odio els indiferents», i el Guti celebrava no haver-ho estat mai.